

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

СТАВОВИ, ИСКУСТВА И ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЕКСТЕРНЕ СУПЕРВИЗИЈЕ

- резултати истраживања -

Београд, децембар 2022.

Република Србија

Републички завод за социјалну заштиту

Истраживање у коме су учествовала 163 супервизора из центара за социјални рад у Централној Србији, са којима Републички завод за социјалну заштиту реализује екстерну супервизијску подршку показало је да је степен задовољства пружене подршке високо оцењен и да супервизори веома вреднују сараднички, подржавајући однос саветника Завода.

И з в е ш т а ј

о ставовима, искуствима и предлозима за унапређење екстерне супервизије коју реализује Републички завод за социјалну заштиту

- резултати спроведеног истраживања -

У В О Д

У циљу унапређења екстерне супервизије коју реализује са супервизорима центара за социјални рад, као и сагледавања ефеката постојећег начина организовања, динамике и тока реализације супервизијских сесија, Републички завод за социјалну заштиту спровео је истраживање у периоду новембар - децембар 2022. године са свим супервизорима центара за социјални рад. Посебан фокус био је на сагледавању искустава, ставова и мишљења, као и на прикупљању предлога за будуће супервизијске сесије.

МЕТОДОЛОГИЈА

Истраживање је спроведено у онлајн формату, на основу посебно дизајнираног Упитника затвореног типа, који садржи питања груписана у следеће целине:

- општу оцену квалитета супервизијских сесија
- учешће супервизора у припреми супервизијских сесија
- перцепцију супервизијског процеса
- оцену утицаја супервизијских сесија на професионални развој и праксу супервизора
- ставове о исходима супервизијског процеса и
- предлоге за унапређење екстерне супервизије

Популацију истраживања чини 170 супервизора на евиденцији Републичког завода за социјалну заштиту¹. Упитник (линк ка електронском упитнику) упућен је на адресе свих супервизора у центрима за социјални рад у Србији са којима Републички завод за социјалну заштиту спроводи супервизију (без АП Војводина), односно на адресе 170 евидентираних супервизора. У предвиђеном року, на упитник су одговорила 163 супервизора, односно 93% евидентираних супервизора.

Испитивани су ставови о супервизијским сесијама спроведеним током 2021. године.

¹ Према подацима из годишњих извештаја о раду центара за социјални рад за 2021. годину, у ЦСР у Централној Србији (без Војводине) је на дан 31. 12.2021. године било 150 супервизора, од којих је њих 64 радило само на пословима супервизора, док је 86 било истовремено и супервизор и водитељ случаја. Упитници су послати и супервизорима са евиденције Одељења за супервизију РЗСЗ који су послове супервизије обављали у претходним годинама, односно били укључени у групне супервизијске сесије.

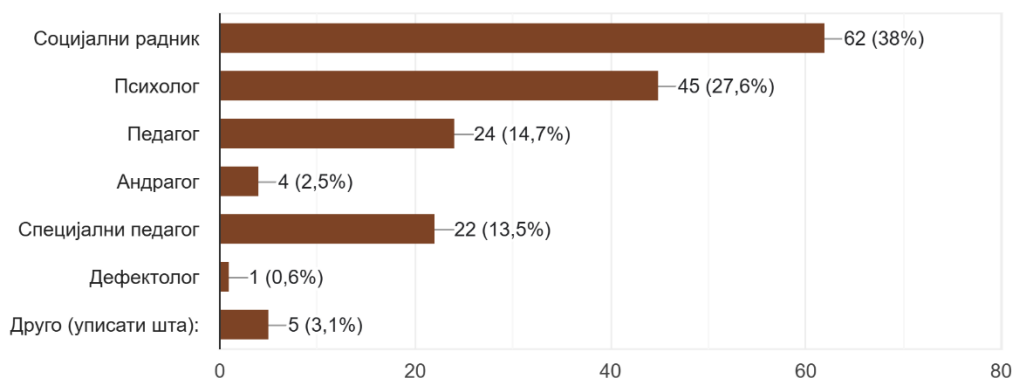
Узорак

У истраживање се укључило 163 супервизора који су на евиденцији Републичког завода за социјалну заштиту, односно они који су током 2021. године били најмање на једној групној супервизијској сесији. У односима на полну структуру, доминирају жене са 90,8%, а односу на старосну структуру, најбројнији су супервизори животне доби од 50 до 65 година – 49% супервизора. Када је реч о образовној структури, подаци показују да је међу супервизорима 38% социјалних радника, 27,6% су психолога, 14,7% педагога, 13,5% специјалних педагога, 2,5% андрагога и 3,7% деле остале професије.

Графикон 1

Д.3 Које сте професије?

163 одговора

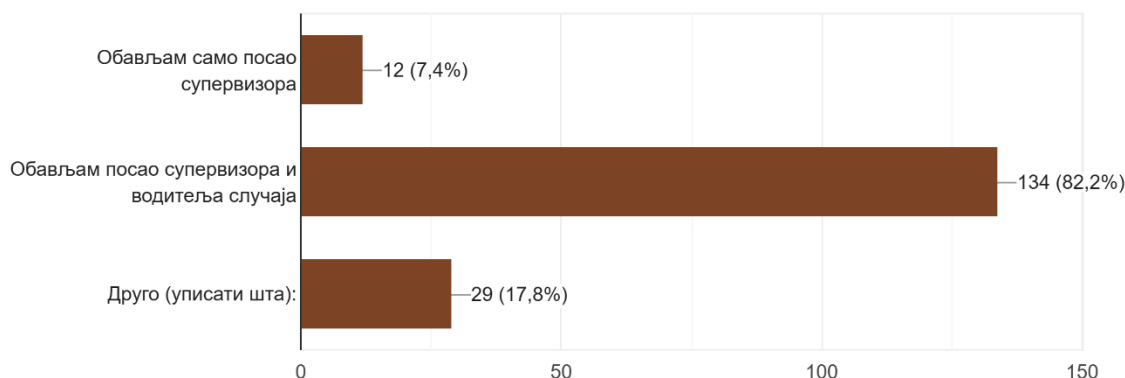

Према пословима које обављају у центрима за социјални рад, најбројнија је група супервизора који истовремено обављају и послове супервизора и послове водитеља случаја – чак 82,2%, а само 7,4% обавља само послове супервизора. Осталих 17,8% обављају и друге послове поред послова супервизора.

Графикон 2

Д.4 Да ли осим посла супервизора обављате и посао водитеља случаја?

163 одговора

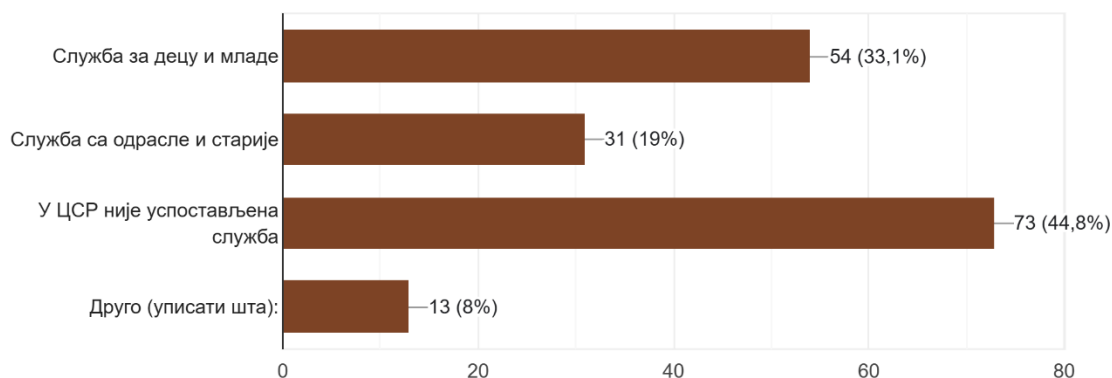

Посматрано према организационој структури центра за социјални рад и службе у којој супервизори раде, највећи број чине супервизори из центара за социјални рад у којима нису успостављене посебне службе – 44,8%, потом по бројности следе супервизори који су запослени у службама за децу и младе – 33,1%, док у службама за одрасле и старије ради 19% супервизора из Централне Србије.

Графикон 3

Д.5 У којој служби радите:

163 одговора

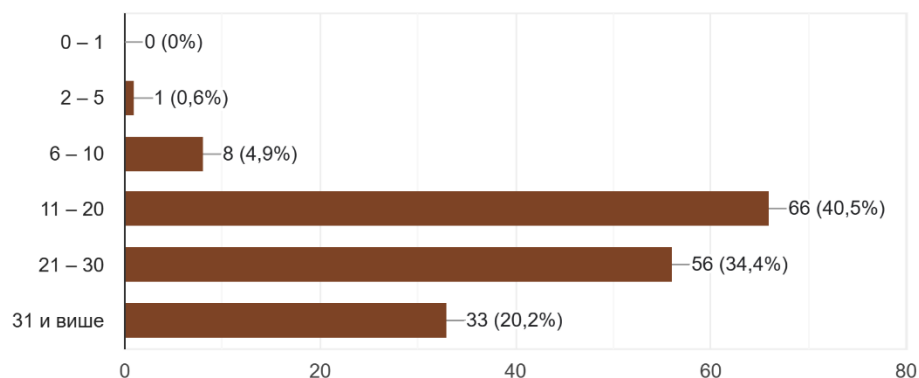

Када је реч о професионалном искуству, најбројнија је група супервизора која има између 11 и 20 година радног искуства у центру за социјални рад – 40,5%, а потом они који имају између 21 и 30 година искуства – 34,4%. Најмалобројнија је група младих супервизора, односно оних који имају до 10 година радног искуства у центру – 5,5% супервизора.

Графикон 4

Д.6 Колико година професионалног искуства имате у центру за социјални рад?

163 одговора

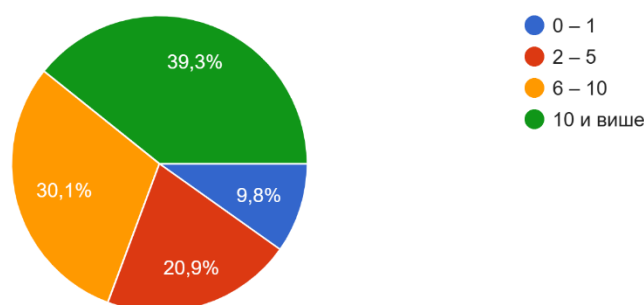

Према искуству на пословима супервизора у центру за социјални рад, аналогно укупном радном искуству у центру, најбројнија је група супервизора који имају више од 10 година искуства – 39,3%.

Графикон 5

Д.7 Колико година професионалног искуства имате као супервизор у центру за социјални рад?

163 одговора

Своје професионалне компетенције за обављање послова супервизора већина је унапређивала у складу са минималним захтевима, односно завршили су основни програм обуке за супервизоре у центрима за социјални рад, а само незнатан број супервизора је завршио и неку другу обуку. Међу другим обукама доминирају програми који у фокусу имају насиље у породици.

*

* *

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

I ОПШТА ОЦЕНА КВАЛИТЕТА СУПЕРВИЗИЈСКИХ СЕСИЈА

Питали смо супервизоре како процењују квалитет стручне подршке коју им пружа Одељење за процену стручног рада и супервизију из Републичког завода за социјалну заштиту, мислећи при томе на све видове стручне подршке, а потом и како процењују квалитет групних супервизијских сесија које се организују квартално са свим супервизорима центара за социјални рад.

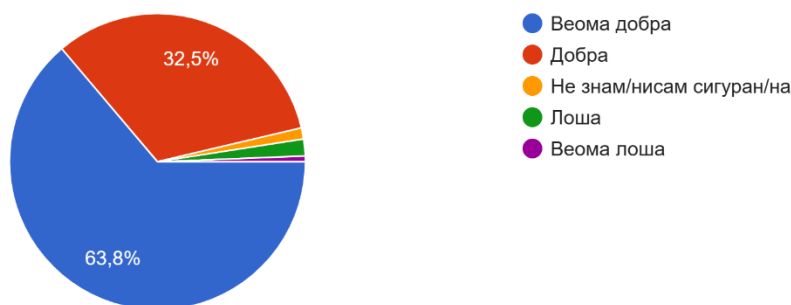
Добијени одговори показују да је висок степен задовољства супервизора пруженом стручном подршком, односно 63,8% супервизора је подршку оценило као веома добру,

а 32,5% као добру, док 1,8% супервизора нису задовољни квалитетом пружене подршке и оценили су је као лошу.

Графикон 6

1. Како бисте генерално оценили квалитет подршке коју Вам пружа Одељење за процену стручног рада и супервизију из Републичког завода за социјалну заштиту (РЗСЗ)?

163 одговора

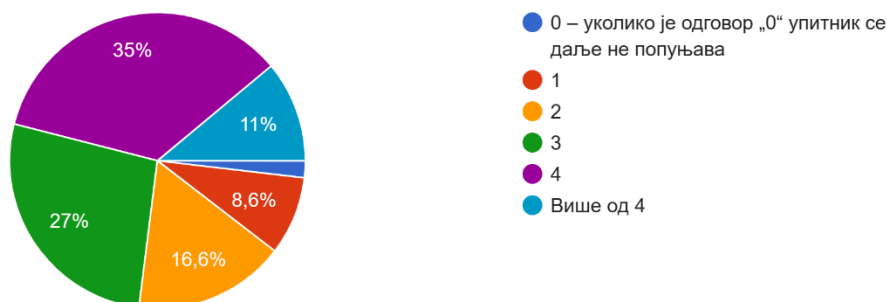
Да бисмо сагледали ставове супервизора о квалитету групних супервизијских сесија, питали смо их на колико су супервизијских сесија током године учествовали. Како процењују квалитет тих сесија и како оцењују одабир тематских целина о којима се на групним супервизијама разговарало.

Добијени одговори су показали да је највећи број супервизора током 2021. године био на 4 супервизијска састанка – 35%, потом на 3 сесије - 27% супервизора, док је на 2 супервизијске сесије током 2021. године дошло 16,6% супервизора. Приближно је исти број супервизора који су били на више од 4 супервизијске сесије (11%), односно на једној сесији (8,6%).

Графикон 7

2. На колико сте групних супервизијских састанака које је организовао РЗСЗ учествовали током 2021. године?

163 одговора

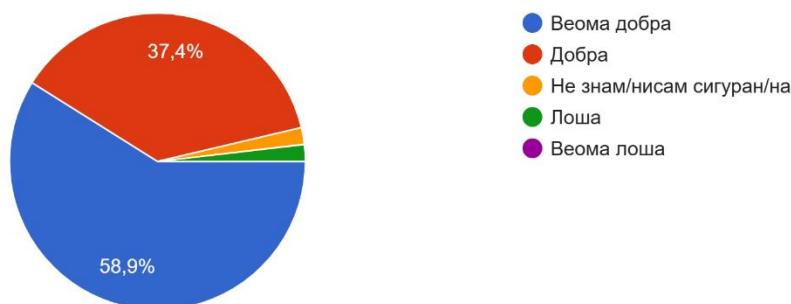

Задовољство квалитетом групних супервизијских сесија кореспондира са задовољством општим квалитетом стручне подршке коју Републички завод пружа. Наиме, највећи број супервизора – 58,9% оцењује као веома добар, односно као добар – 37,4%, а незнатан је број супервизора незадовољан квалитетом – 1,8% и исто је толико оних који не могу да се одреде по овом питању.

Графикон 8

3. Како бисте генерално оценили квалитет групне супервизије коју Вам пружа РЗСЗ?

163 одговора

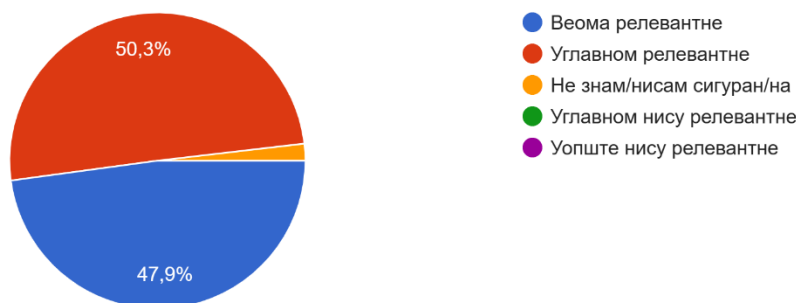

Када је реч о одабиру тема које су биле обрађене током групних супервизијских сесија и њиховој релевантности, налази су веома позитивни: 50,3% супервизора сматра да су теме биле веома релевантне, а 47,9% да су биле углавном релевантне.

Графикон 9

4. У којој мери су теме које су обрађиване на групној супервизији у последњих годину дана биле релевантне за Вас лично?

163 одговора

II УЧЕШЋЕ СУПЕРВИЗОРА У ПРИПРЕМИ СУПЕРВИЗИЈСКИХ СЕСИЈА

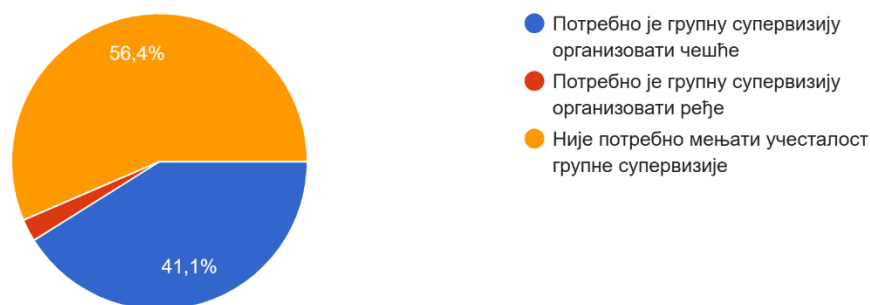
Како је активно учешће супервизора у припреми и реализацији супервизијских сесија један од чинилаца квалитета супервизијске подршке уопште, а посебно групних супервизијских сесија, питали смо супервизоре најпре да ли је актуелна динамика реализације супервизијских сесија у складу са њиховим потребама, а потом како процењују своју укљученост у процес одабира тема, делегирања питања која ће се обрађивати и припреме и реализације супервизијских сесија, као и да ли је актуелни начин организовања група добар и да ли је и шта потребно променити.

Када је о учесталости супервизијских сесија реч, већина супервизора – 56,4% сматра да није потребно мењати постојећу динамику, док чак 41,1% супервизора сматра да је потребно чешће организовати групне супервизијске сесије. Само 2,5% сматра да би и ређи супервизијски састанци били довољни.

Графикон 10

5. Тренутно се групна супервизија организује једном у три месеца. Како процењујете учесталост супервизијских састанака?

163 одговора

На питање о томе колико су имали могућности да утичу на одабир тема које ће се обрађивати на групним супервизијским сесијама, велика већина супервизора се позитивно односи према томе да су од стране саветника Завода позвани да предлажу теме – 60,7% супервизора. Међутим, број супервизора који овај позив прихвата и користи је недовољан – 11% супервизора је навело да им је јасна процедура за пријављивање тема, али да нису имали потребе да предлажу, а само 4,9% супервизора редовно предлаже теме које ће бити обрађене на групним супервизијским сесијама. Мали је број и оних којима није била јасна процедура за пријављивање тема – 3,1%, као и оних који су имали неке теме, али нису наишли на разумевање саветника Завода – 1,8%. Значајно је навести да супервизори препознају значај флексибилног приступа одабиру тема, односно потребу да се супервизијске сесије прилагођавају потребама праксе. Наиме, 18,4% супервизора је одговорило да је пракса наметала редослед приоритета и тема које је неопходно обрадити и повиновали су се тим захтевима.

Графикон 11

6. Колико сте Ви као супервизор имали могућности да утицете на одабир тема које ће се обрађивати на групним супервизијским сесијама?

163 одговора

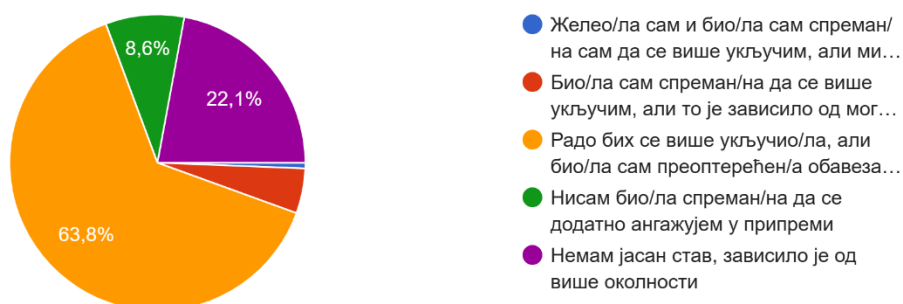

Један од фактора којима има утицаја на укључивање супервизора у процес планирања групних супервизијских сесија је и њихова лична мотивација да се активно укључе. Одговори које смо добили на питање о њиховој спремности да се укључе у припрему супервизијских сесија показују да велика већина супервизора – 63,8% има жељу да се активно укључи, али да због преоптерећености обавезама на послу то нису успевали у претходној години. Другу групу - 22,1% чине супервизори који сматрају да је на њихову спремност да се активније укључе утицало више фактора, а 4,9% наводи да је то зависило од њиховог руководиоца. Удео оних који нису спремни да се активније укључе у припрему групних супервизијских сесија износи 8,6%.

Графикон 12

7. Како процењујете Вашу спремност да се активније укључите у припрему супервизијских састанака у претходних годину дана?

163 одговора

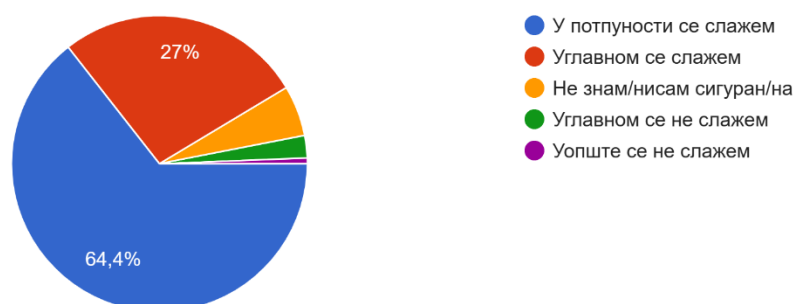

Посебан фокус у овој групи питања стављен је на однос саветника Завода за социјалну заштиту према супервизорима, односно да ли се супервизори осећају као равноправни учесници у процесу припреме групних састанака. Одговори показују да велика већина супервизора дели уверење да саветници Завода равноправно укључују супервизоре у припрему супервизијских сесија и деле са њима одговорност за садржај и начин реализације групних супервизијских састанака – 64,% супервизора је у потпуности

сагласно са овим ставом, а 27% је углавном сагласно. Овакав став нема 2,5% супервизора, док 5,5% нема јасан став и не може да се определи по овом питању.

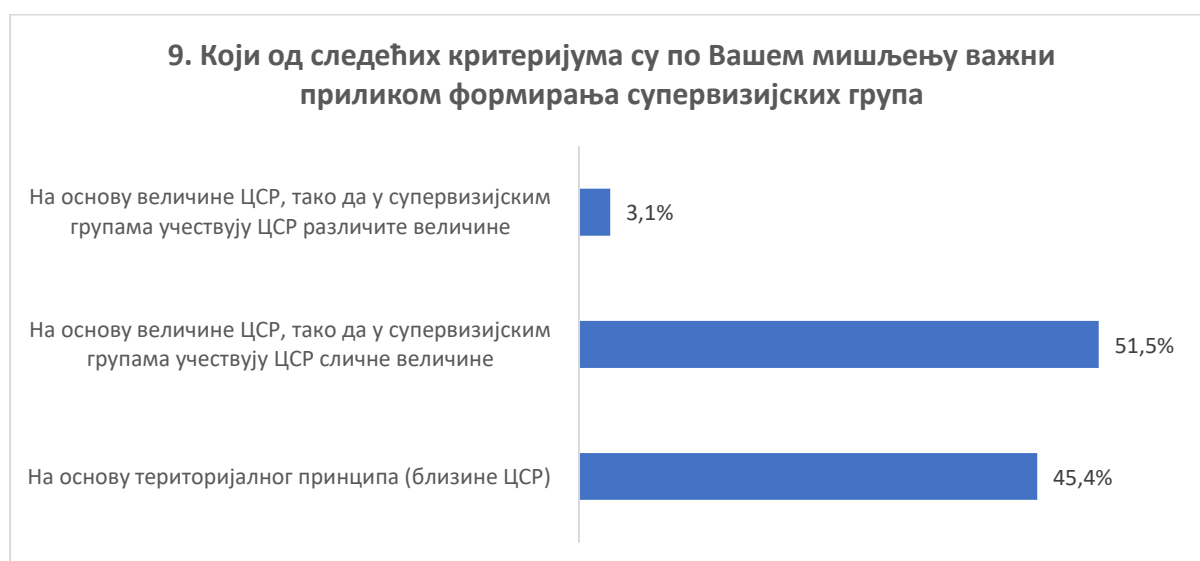
Графикон 13

8. Саветници РЗСЗ равноправно укључују нас супервизоре у припрему супервизијских сесија и деле са нама одговорност за садржај ... реализације групних супервизијских састанака
163 одговора

Структуру група и критеријуме на основу којих се формирају групе већина супервизора процењује као одговарајућу, односно већина сматра да је сада примењени критеријум за груписање центара за социјални рад одговарајући. Наиме, 51,5% супервизора сматра да је величина центара за социјални рад најбољи критеријум, те да је најбоље формирати групе на основу величине центара за социјални рад, тако да у супервизијским групама учествују центри за социјални рад сличне величине. Другу групу чине супервизори који сматрају да је групе потребно формирати на основу територијалног принципа (близине центара за социјални рад) – 45,4% супервизора, а најмање је – 20,2% супервизора који сматрају да би за групну динамику и успешност рада било значајно да групе буду формирање од центара за социјални рад различите величине.

Графикон 14

III ПЕРЦЕПЦИЈА СУПЕРВИЗИЈСКОГ ПРОЦЕСА

Најзначајнији део истраживања имао је у фокусу сам процес реализације групних супервизијских сесија и ставове супервизора о томе на који начин се одвија сарадња саветника Републичког завода за социјалну заштиту са супервизорима. У оквиру питања која се односе на сам ток реализације супервизијске сесије, желели смо да утврдимо:

- Да ли су саветници РЗСЗ отворени за коментаре учесника и да ли прилагођавају процес групне супервизије на основу предлога учесника
- Да ли се у оквиру супервизијског процеса разматрају различити приступи решавању изазова у раду
- Да ли саветници РЗСЗ дају јасне савете и препоруке у односу на питања која учесници у супервизији имају.
- Да ли саветници РЗСЗ равноправно укључују супервизоре у реализацију и вођење супервизијских сесија и деле са њима одговорност за садржај и начин реализације групних супервизијских састанака
- Да ли саветници РЗСЗ подстичу толеранцију у односу на различите ставове и мишљења
- Да ли се саветници РЗСЗ старају о добрим радним условима у којима се реализују супервизијске сесије и да ли подстичу сарадњу и уважавање свих учесника
- Да ли је извештај са групних супервизија добро написан и да ли реално представља обрађене теме на супервизији.

Добијени одговори су показали да је просечни степен задовољства процесом групних супервизијских сесија 74,2%, а да као посебно вредне елементе успешности супервизори препознају старање саветника Завода о добрим условима у којима се реализују супервизијске сесије и подстицање сарадње и уважавања учесника - 80,9% супервизора.

Други високо вреднован фактор који има утицаја на квалитет групних супервизијских сесија је отвореност саветника Завода за коментаре учесника и прилагођавање процеса групне супервизије на основу предлога учесника – 79,7% супервизора. На трећем месту је подстицање толеранције у односу на различите ставове и мишљења, коју као значајну за успех групних супервизијских сесија препознаје 75,4% супервизора. Такође, већина – 63,2% супервизора је углавном задовољна јасним саветима и препорукама у односу на питања које учесници у супервизији имају.

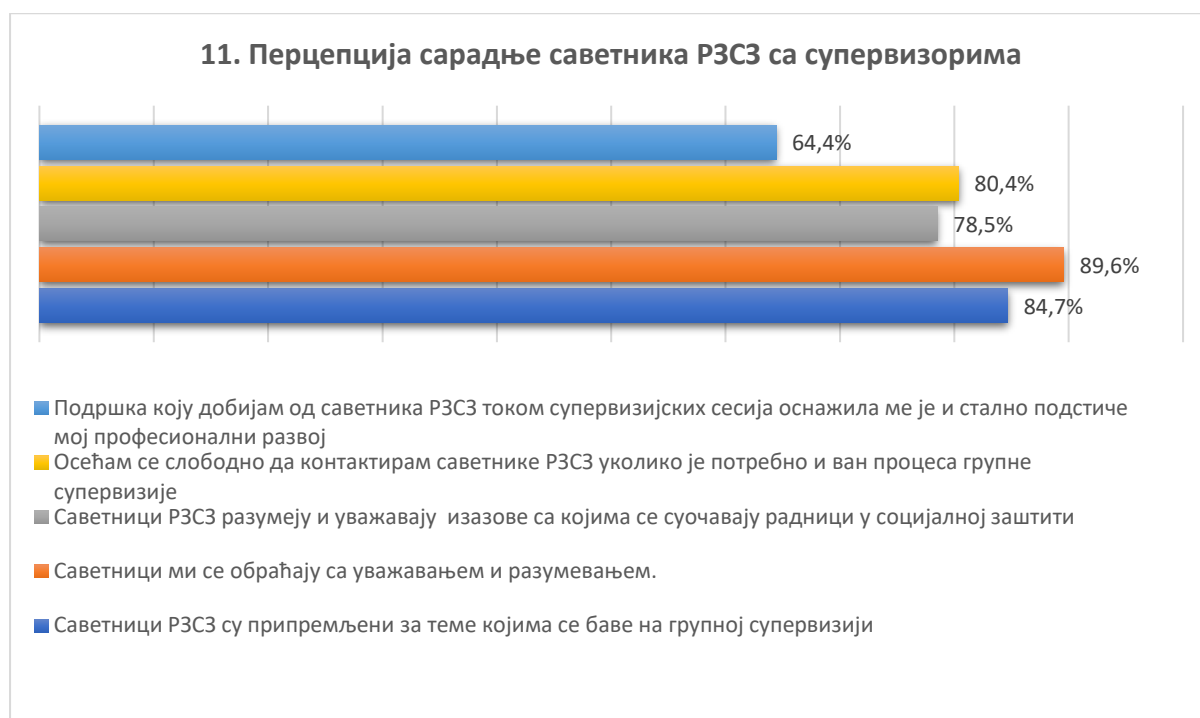
Значајно је навести да је број супервизора који су изразили своје незадовољство наведеним аспектима групних супервизијских сесија веома мали (највише 1,2% супервизора).

Графикон 15

Како показују добијени подаци, за успех супервизијских сесија и укупне стручне подршке коју супервизори добијају од Републичког завода за социјалну заштиту, најзаслужнији је однос саветника Завода према колегама из центара за социјални рад. Наиме, степен задовољства супервизора нивоом разумевања и уважавања саветника Завода у односу на изазове са којима се суочавају радници у социјалној заштити је веома висок – 89,6% супервизора је препознало и уважава овакав однос саветника Завода. Друго по значају је уважавање и разумевање са којим се саветници Завода обраћају супервизорима – 84,7% супервизора тврди да је тако, а одмах затим следи и високо вредновање слободе да контактирају саветнике Завода уколико је потребно и ван процеса групне супервизије – 80,4% супервизора је веома високо оценило ову тврдњу. Такође, веома високо је оцењено и разумевање и уважавање које показују саветници Завода у односу на изазове са којима се суочавају радници у социјалној заштити – 78,5% супервизора каже да се у потпуности слаже да је тако.

Графикон 16

IV УТИЦАЈ СУПЕРВИЗИЈСКИХ СЕСИЈА НА ПРОФЕСИОНАЛНИ РАЗВОЈ И ПРАКСУ СУПЕРВИЗОРА

С намером да утврдимо у којој мери екстерна супервизијска подршка коју Завод пружа супервизорима из центара за социјални рад утиче на различите аспекте њиховог рада, питали смо супервизоре како процењују утицај супервизије на њихов професионални развој и свакодневну праксу. У складу са тим, замолили смо да процене како групне екстерне супервизијске сесије доприносе:

- усвајање нових знања и вештина које су од значаја за пружање супервизијске подршке водитељима случаја,
- бољем разумевању значаја и увежбавању практичних вештина од значаја за рад супервизора,
- развијању професионалне сигурности и унапређивању капацитета за рад на комплексним случајевима,
- развоју способности налажења решења за дилеме из праксе, а посебно у примени нормативног оквира,
- унапређењу знања и вештина потребних за процену квалитета рада водитеља случаја,
- развоју знања и вештина потребних за планирање професионалног развоја водитеља случаја,
- бољем разумевању етичког приступа у социјалној заштити,
- унапређењу знања и вештина за реализацију подржавајуће функције супервизије и
- превенцији настанка и ублажавању последица професионалног стреса.

Одговори које смо добили на ова питања показују да, супротно очекивањима, супервизори из центара за социјални рад сматрају да екстерна супервизија најпозитивније утиче на развијање њихове професионалне сигурности и на унапређивање капацитета за рад на комплексним случајевима – 71,2% супервизора тврди да је тако, а мањи број супервизора сматра да екстерна супервизија доприноси превенцији настанка и ублажавању последица професионалног стреса – 43,5% супервизора.

Једнако по значају за њихов професионални рад супервизори процењују допринос екстерних супервизијских сесија за разумевање значаја и увежбавање практичних вештина од значаја за рад супервизора (вођење групних састанака, презентовање, давање повратне информације...), као и развијању капацитета за налажење решења за дилеме из праксе, а посебно у примени нормативног оквира – по 62,6% супервизора сматра да групне супервизијске сесије значајно доприносе развоју ових вештина. Значајно је такође нагласити да мање од половине, односно 47,8% супервизора препознаје значај екстерне супервизије за јачање њихових професионалних компетенција потребних за планирање професионалног развоја водитеља случаја.

Графикон 17

На отворено питање о другим професионалним потребама на које би супервизија могла да одговори, супервизори су углавном одговорили да су њихове постојеће потребе углавном обухваћене садашњим моделом екстерне супервизијске подршке, али је било и оних који су дали неке конкретне предлоге:

- *Развијање вештина подршке водитељима случаја на отклањању отпора у раду са појединим категоријама*
- *Коју врсту евиденције и документације би супервизор требало да има у току обављања супервизијског процеса са водитељима случаја*
- *Подршка за креирање програма обуке који ће унапредити стручни рад*
- *Стручно-методолошка упутства у складу са новим прописима, захтевима праксе и потребом за уједначавањем праксе и стандардизације услуга*
- *Индивидуална екстерна супервизија ради ублажавања професионалног стреса.*
- *Унапређење разумевања супервизора потребних за суочавањем са реалним потребама корисника с једне стране, и захтевима и могућностима система са друге стране.*
- *Концизније дефинисање улоге супервизора, границе руководиоца/супервизор и водитељ случаја/супервизор, одговорност за доношење одлука у конкретним предметима.*

V СТАВОВИ О ИСХОДИМА СУПЕРВИЗИЈСКОГ ПРОЦЕСА

Да бисмо детаљније сагледали исходе које екстерне групне супервизијске сесије имају на појединачне супервизоре, испитивали смо перцепције и ставове супервизора о појединим очекиваним исходима супервизијске подршке, односно о разумевању супервизије као начина учења, о практичној примени знања и вештина добијених током супервизијских сесија, о думетима професионалног оснаживања кроз супервизију, о повећању информисаности и способности прилагођавања променљивим контекстима, о унапређењу мотивације за лични развој, о утицају супервизије на смањење професионалног сагоревања супервизора и о могућностима супервизије да допринесе њиховој професионалној сигурности и безбедности.

Добијени одговори показују да супервизори као најзначајнији исход препознају утицај екстерних супервизијских сесија на унапређење информисаности и на јачању капацитета за прилагођавање променљивим контекстима који обликују праксу – 71,8% супервизора је највишом оценом проценило овај исход. Одмах затим је разумевање и прихватање супервизијских сесија као конструктивног начина учења, који вреднује 70,5% супервизора, а потом допринос екстерних супервизијских сесија професионалном оснаживању, који високо вреднује 68,7% супервизора. Занимљиво је и донекле неочекивано да мање од половине – 40,5% супервизора ове сесије сматра значајним за унапређивање сигурности и безбедности запослених у центрима за социјални рад.

Графикон 18

VI ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЕКСТЕРНЕ СУПЕРВИЗИЈЕ

Да би се што је могуће прецизније сагледале потребе супервизора у наредном периоду, односно да би наредне сесије групне екстерне супервизије биле адекватан одговор на захтеве посла и актуелни контекст у коме раде, питали смо супервизоре да нам предложе три теме које би по њиховом мишљењу требало да имају приоритет. Налази показују да је најдоминантнија потреба (или професионално интересовање) код 85,2% супервизора везана за знања и вештине за рад са свим облицима насиља (породичног, партнерског, вршњачког), укључујући и потребу да се ради са починиоцима насиља.

Другу, подједнако бројну групу чине супервизори који имају потребу да унапреде своје капацитете за спречавање, односно ублажавање последица синдрома сагоревања на послу, као и за унапређење професионалне сигурности и безбедности. Потребу за унапређењем компетенција из ове две области изразило је 71,8% супервизора.

Такође, значајан број супервизора кандидује теме које се односе на подршку родитељству и јачању родитељских функција, укључујући и подршку биолошким родитељима и хранитељима – 60,1% супервизора.

Међу предлозима се издвајају и предлози којима је потребно посветити пажњу у наредном периоду:

- *Проналажење системског решења за институционално збрињавање одраслих и старих лица уз законска ограничења чл.15 о заштити лица психијатријски и ментално оболелих, лица која нису лишена пословне способности и не дају сагласност за смештај*
- *Превладавање проблема насталих из праксе недовољне сарадње здравствених и других институција у решавању социјалних проблема друштва и промена исте утврђивањем законских обавеза свих чинилаца*
- *Где и како збринуту дете са проблемима у вези менталног здравља (нпр. вишеструки покушаји суицида), а којег родитељи и сродници не желе, такође ни хранитељске породице, ни установе, а лечење је окончано?*
- *Теме из области унапређења рада кроз обезбеђивање ресурса у локалној средини; старатељска заштита и збрињавање лица са сметњама у развоју*
- *Заштита корисника коју су лишени пословне способности а живе у отвореној средини и не прихватају ниједан вид смештаја*
- *Како збринуту одрасла, радно способна лица, бескућнике у условима непостојања услуге локалне заједнице-прихваталишта и др.*

Предлози за унапређење реализације самих групних супервизијских сесија указују на висок степен задовољства постојећим начином реализације, али има и конкретних предлога за унапређење које треба размотрити:

- *Недостаје више литературе, "практикума" за уједначено поступање по неким питањима.*
- *Боље је било док су супервизијски састанци били по локалним центрима из много разлога*
- *Даље јачање партнерског односа супервизора и саветника РЗСЗ у циљу адекватних одговора на изазове и потешкоће у ЦСР.*
- *Супервизијски групни састанак би могао трајати дуже*
- *Убацила бих roll-play радионице на групним супервизијама.*
- *Приликом разматрања предмета предложених за супервизију, правник нашег ЦСР увек има примедбе које се односе на примену законских прописа у истим*
- *Мислим да би могли да пређемо на пружање подршке супервизорима кроз примере добре праксе.*

*
* *

VII ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Истраживање у коме су учествовала 163 супервизора из центара за социјални рад у Централној Србији, са којима Републички завод за социјалну заштиту реализује екстерну супервизијску подршку показало је да је степен задовољства пружене подршке високо оцењен и да супервизори веома вреднују сараднички, подржавајући однос саветника Завода.

Супервизори, међу којима је најдоминантнија група искусних стручних радника, са преко 20 година радног искуства у центру за социјални рад и преко 10 година искуства на пословима супервизора у центру за социјални рад, исказују **висок степен задовољства пруженом стручном** подршком - 63,8% супервизора је подршку оценило као веома добру, а 32,5% као добру, као и квалитетом групних супервизијских сесија, којима је веома задовољно 58,9% а задовољно 37,4% супервизора. На укупно задовољство екстерном супервизијском подршком свакако је утицало и **задовољство одабиром тема које су током групних супервизијских сесија биле обрађиване** током 2021. године, будући да готово сви супервизори сматрају да су теме биле релевантне у односу на њихове професионалне потребе, односно 50,3% сматра да су теме биле веома релевантне, а 47,9% да су биле углавном релевантне. Уз то, супервизори препознају значај флексибилног приступа одабиру тема, односно потребу да се **супервизијске сесије прилагођавају потребама праксе**. Наиме, 18,4% супервизора је одговорило да је пракса наметала редослед приоритета и тема које је неопходно обрадити и повиновали су се тим захтевима.

Један од фактора који има утицаја на **укључивање супервизора у процес планирања групних супервизијских сесија** је и њихова лична мотивација да се активно укључе. Значајан је податак да велика већина супервизора – 63,8% има жељу да се активно укључи, али да због преоптерећености обавеза на послу то нису успевали у претходној години. Такође, велика већина супервизора веома високо вреднује и изражену спремност саветника Завода да равноправно укључују супервизоре у припрему супервизијских сесија и деле са њима одговорност за садржај и начин реализације групних супервизијских састанака – 64,% супервизора је у потпуности сагласно са овим ставом, а 27% је углавном сагласно.

Када је реч о перцепцији супервизијског процеса, добијени одговори су показали да је **просечни степен задовољства процесом групних супервизијских сесија 74,2%**, а да као посебно вредне елементе успешности супервизори препознају старање саветника Завода о добрим условима у којима се реализују супервизијске сесије и подстицање сарадње и уважавања учесника - 80,9% супервизора, потом отвореност саветника Завода за коментаре учесника и прилагођавање процеса групне супервизије на основу предлога учесника – 79,7% супервизора и на трећем месту је подстицање толеранције у односу на различите ставове и мишљења, коју као значајну за успех групних супервизијских сесија препознаје 75,4% супервизора. Такође, већина – 63,2%

супервизора је углавном задовољна јасним саветима и препорукама у односу на питања које учесници у супервизији имају.

Како показују добијени подаци, за успех супервизијских сесија и укупне стручне подршке коју супервизори добијају од Републичког завода за социјалну заштиту, најзаслужнији је **однос саветника Завода према колегама из центара за социјални рад**. Наиме, степен задовољства супервизора нивоом разумевања и уважавања саветника Завода у односу на изазове са којима се суочавају радници у социјалној заштити је веома висок – 89,6% супервизора је препознало и уважава овакав однос саветника Завода. Друго по значају је уважавање и разумевање са којим се саветници Завода обраћају супервизорима – 84,7% супервизора тврди да је тако, а одмах затим следи и високо вредновање слободе да контактирају саветнике Завода уколико је потребно и ван процеса групне супервизије – 80,4% супервизора је веома високо оценило ову тврдњу. Такође, веома високо је оцењено и разумевање и уважавање које показују саветници Завода у односу на изазове са којима се суочавају радници у социјалној заштити – 78,5% супервизора каже да се у потпуности слаже да је тако.

Подаци који говоре о **утицају супервизијских сесија на професионални развој и праксу** супервизора показују да, супротно очекивањима, супервизори из центара за социјални рад сматрају да екстерна супервизија најпозитивније утиче на развијање њихове професионалне сигурности и на унапређивање капацитета за рад на комплексним случајевима – 71,2% супервизора тврди да је тако, а значајно је мањи број супервизора који сматра да екстерна супервизија доприноси превенцији настанка и ублажавању последица професионалног стреса – 43,5% супервизора.

Као најзначајнији **исход супервизијског процеса** супервизори препознају као утицај екстерних супервизијских сесија на унапређење информисаности и на јачање капацитета за прилагођавање променљивим контекстима који обликују праксу – 71,8% супервизора је највишом оценом проценило овај исход. Занимљиво је и донекле неочекивано да мање од половине – 40,5% супервизора ове сесије сматра значајним за унапређивање сигурности и безбедности запослених у центрима за социјални рад.

Даље **унапређивање процеса обезбеђивања екстерне супервизијске подршке** треба обогатити новим темама, у складу са израженим интересовањима супервизора, а уважавајући променљиве захтеве праксе и уз флексибилно прилагођавање променама које утичу на динамику реализације послова у центрима за социјални рад.

21. децембар 2022.